

2009-02-17

Bokslut Bildt

Socialdemokraterna | STOCKHOLM

Sammanställd av: Socialdemokraterna i utrikesutskottet

Inledning

Inför valet 2006 lovade den moderatledda alliansen att de skulle driva en aktivare utrikespolitik och ”hålla en högre svansföring”. De skulle vara mer ”proaktiva” och visa mer glöd. Efter drygt halva mandatperioden med en borgerlig regering reser säkerhetspolitiken frågor, försvarspolitiken missköts och utrikesförvaltningen befinner sig i djup kris. De stora orden om FN, mänskliga rättigheter och nedrustning har inte omsatts i handling. Istället för aktivitet ser vi passivitet.

Carl Bildt som person är en respekterad företrädare och väl känd i internationella kretsar. Men frågan är: På vilket sätt har svensk utrikespolitik gjort skillnad under denna period? Bildts utrikespolitik kännetecknas av ord men ingen handling. Det beror ofta på att utrikesministern inte hunnit förankra sin egen politik i regeringen och därför tvingas till reträtt. Under Carl Bildts tid har utrikespolitiken också kännetecknats av ständiga åsiktsomkastningar.

Det är dags att utvärdera vad Bildt har åstadkommit i utrikespolitiken. Därför har socialdemokraterna i utrikesutskottet ställt samman denna rapport – *Bokslut Bildt*.

Mellanöstern

Hamas vann de demokratiskt genomförda parlamentsvalen 2006. USA och EU valde att isolera Hamasregeringen. Efter en tid bildades sedan en palestinsk samlingsregering där både Fatah och Hamas ingick. Men regeringen valde trots det att inte ha kontakter med de ministrar som kom från Hamas. Denna diskriminering visade sig vara direkt kontraproduktiv och gick tvärtemot president Abbas uppmaning att samarbeta med hela regeringen. Därefter skedde den blodiga splittringen i ett Gaza styrt av Hamas och ett Västbanken styrt av Fatah.

Socialdemokraterna kritiserade Carl Bildt under våren 2007 för att han inte följde Norges exempel och normaliserade relationerna med hela den palestinska samlingsregeringen, dvs också med ministrar från Hamas. Utrikesministern kallade socialdemokraternas Urban Ahlin för Hamaskramare¹. Ändå hade Bildt strax innan han blev svensk utrikesminister skrivit under ett internationellt upprop om fredsprocessen där samtal med hela den palestinska samlingsregeringen var en av punkterna².

Dock har biståndsminister Gunilla Carlsson (M) efteråt varit självkritisk och sagt att regeringen gick för långt i ambitionen att isolera Hamas: ”Den svenska regeringen borde helhjärtat ha stöttat den palestinska samlingsregering som styrde på Västbanken och i Gaza. Med en annan politik hade vi kanske kunnat undvika den splittring som nu blivit i Palestina. Nu har vi tvingats ta flera steg tillbaka”³. Carl Bildt har ofta överraskat positivt med ord men tyvärr inte i handling vad gäller mellanösternkonflikten.

¹ <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=101&bet=2007/08:63>

² <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=4424>

³ <http://sydsvenskan.se/sverige/article248493.ece>

Natos snabbinsatsstyrka

Utrikesministern presenterade i riksdagens utrikesdebatt i februari 2008 sina egna planer på att Sverige skulle delta i Natos snabbinsatsstyrka NRF⁴. Bildt meddelade att NRF-planerna tillsammans med Finland skulle konkretiseras under våren. När våren gått skulle det konkretiseras under hösten, men ingenting hände. Nu har det gått ett år och fortfarande har inget hänt. Socialdemokraterna deklarerade redan i utrikesdebatten ett nej till svenskt deltagande i NRF eftersom försvaret redan har svårt att klara redan ingångna förpliktelser. Försvaret har fortsatt ekonomiska problem och det vore fel att ålägga försvarsmakten ytterligare uppgifter.

Natos Operation Active Endeavour

Socialdemokraterna tog klart ställning mot ett svenskt deltagande i Operation Active Endeavour i Medelhavet. Operationen är, som ett svar på 11 september-attackerna mot USA, en terrorbekämpande operation som utlösts av Natos artikel 5 om ömsesidiga försvarsgarantier. Carl Bildt tyckte i riksdagen att det inte fanns några problem med detta⁵. Den moderatledda alliansen lovade redan i valrörelsen att Sverige skulle delta i Operation Active Endeavour. Efter kritik från Socialdemokraterna om vikten av att upprätthålla ett principiellt avstånd till deltagande i Natos artikel 5-operation backade regeringen. Senare meddelades att Sverige i dagsläget inte hade råd att delta i insatsen⁶.

Förhållandet till Ryssland

Utrikesministerns linje om Ryssland är inte alldeles enkel att utläsa. Utrikesministern har fått ägna mycket tid åt att förklara sina ekonomiska kopplingar till den ryska statens maktbolag Gazprom. När det gäller den planerade rysktyska gasledningen i Östersjön har den svenska regeringen fortsatt en mycket passiv hållning. I fråga om den demokratiska tillbakagången i Ryssland har

⁴ <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=2007/08:63>

⁵ <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=2006/07:50#anf68>

⁶ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_227889.svd

utrikesministern valt att ligga mycket lågt. När Urban Ahlin i en debatt ställde den direkta frågan: Anser du att Putin är demokrat? ville Bildt inte svara.

Men i samband med kriget i Georgien reagerade utrikesministern plötsligt mycket starkt. Under EU:s utrikesministermöte sade den franske utrikesministern irriterat att Bildt var mer georgisk än Georgien⁷ och Carl Bildt förolämpade Ryssland när han på sin blogg gjorde jämförelsen mellan Nazityskland och Ryssland⁸. Detta äventyrade Sveriges möjligheter till dialog och inflytande mitt under en säkerhetspolitisk kris i vårt närområde. Bloggandet ledde till att Bildt inte var välkommen till högnivåmöten i Moskva⁹. Carl Bildt verkar sakna förmågan att upprätthålla en balans mellan att tydligt påtala ryska missgrepp och att bibehålla en nödvändig relation till en viktig granne.

Insatsen i Tchad

Hösten 2007 aviserade regeringen ett svenskt deltagande i EU:s insats i Tchad men snart duggade de motstridiga budskapen tätt. När det stod klart att insatsen enbart skulle vara fullt operativ i fyra-sex veckor var det inte bara Socialdemokraterna utan även ledamöter från de borgerliga partierna som krävde att man borde förlänga insatsen för att kunna skydda flyktingarna under en längre period.

Splittringen och den moderatledda regeringens motstridiga utspel gjorde oredan total. Finansminister Anders Borg (M) sade att det var budgeten som var problemet, statsministern (M) förklarade att det egentligen var fel insats och att regeringen därför skulle inte förlänga den. Försvarsminister Sten Tolgfors (M) klargjorde att det var regnperioden som var hindret för att förlänga insatsen, vilket fick Jan Björklund (FP) att konstatera att om det regnar får militären väl ”sätta på

⁷ Bildt i Ekots lördagsintervju 080913

⁸ Bildts blogg 080809

⁹ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_1810309.svd

sig stövlarna”¹⁰. Utrikesminister Carl Bildt (M) lät sig gärna intervjuas om möjligheter att förlänga insatsen.

Efter den massiva kritiken ändrade sig regeringen och i maj på en spontan presskonferens efter möte med Utrikesnämnden meddelade man sin vilja att förlänga insatsen.

Klusterbomber

När den norska socialdemokratiska regeringen startade en internationell process för att åstadkomma ett förbud mot klustervapen ville inte Carl Bildt att Sverige skulle driva denna fråga. Tvärtom förminskade utrikesministern Osloprocessens betydelse: ”Visst kan vi förmodligen uppnå ett internationellt avtal som omfattar Sverige, Vatikanstaten, Timor Leste, Maldiverna och ytterligare några. Det bedömer jag som mycket sannolikt. Men ett sådant avtal har absolut ingen effekt på vare sig innehavet eller användningen av klustervapen”¹¹. Inom FN-förhandlingarna CCW om klustervapen som utrikesministern ofta hänvisat till har allting stått stilla.

I maj 2007 var riksdagens utrikesutskott enigt om att Sverige skulle verka för ett internationellt förbud mot klusterbomber. Svenska tjänstemän skrev slutligen under Osloprocessens dokument i maj 2008 men regeringens motsträvighet fortsatte. Regeringen dröjde ända till november med besked huruvida Sverige skulle skriva under slutdokumentet. Osloprocessen avslutades med ett undertecknande av slutdokumentet i Oslo 3 december 2008 av över 100 länder men då hade Sveriges utrikesminister inte tid att närvara. Det hade dock utrikesministrarna från bland andra Frankrike, Storbritannien och Tyskland tillsammans med ett 40-tal andra utrikesministrar¹².

¹⁰ <http://www.expressen.se/ledare/1.1062159/dimridan-om-tchad>

¹¹ <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=101&bet=2006/07:113>

¹² http://www.kyrkanstidning.se/nyheter/?ew_0_a_id=7833

För att vara en pådrivande kraft för ett verkningsfullt internationellt förbud vill Socialdemokraterna att Sverige ska vara ett av de första 30 länderna som ratificerar konventionen och därmed bidrar till att den kan träda i kraft. Men Carl Bildt har istället talat om ett decennium¹³.

Nedrustning

Sverige har under lång tid varit ledande i det globala arbetet för kärnvapennedrustning. Tyvärr har regeringen valt att vara passiv i dessa frågor och därmed bryta med Sveriges tidigare aktiva hållning.

I september 2008 beslöt Nuclear Suppliers Group, NSG, enhälligt att Indien skulle få köpa kärnbränsle och annan nukleär teknologi trots att man inte är medlem i ickespridningsavtalet, NPT. En konsekvens av detta är att NPT riskerar att försvagas.

Socialdemokraterna krävde att om regeringen godkände avtalet måste ett villkor vara att allt nukleärt samarbete med Indien omedelbart upphör i det fall Indien genomför en ny provsprängning¹⁴. Regeringen har inte velat ta en ordentlig diskussion om Sveriges vägval i NSG. Sverige, som har vetorätt i NSG, har i diskussionerna och omröstningarna i IAEA och NSG inte gjort något för att koppla villkor till att avtalet godkänns. Sveriges anseende och trovärdighet som förkämpe för nedrustning och icke-spridning har fläckats.

Demokratistödet till Ryssland

I vårbudgetpropositionen 2007 påskyndade den moderatledda regeringen utfasningen av rysslandsbiståndet. Journalistutbyte, folkrörelsekontakter och andra organisationer tvingades avbryta sitt samarbete i förtid, samtidigt som den demokratiska utvecklingen i Ryssland gick allt mer baklänges.

¹³ <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=101&bet=2008/09:38#{B666A614-CAD0-4523-91CD-5E902ED20E2B}>

¹⁴ <http://www.socialdemokraterna.se/Mona/Artiklar/131-Malet-for-oss-ar-en-varld-fri-fran-karnvapen/>

Efter kraftig kritik från oss socialdemokrater gav Carl Bildt i september 2008 besked om att regeringen ändrat sig och att demokratibiståndet till Ryssland skulle återinföras¹⁵. ”Jag vill gärna hålla med om att det i vissa sammanhang blev lite grann av barnet och badvattnet över det hela. I den omprövningen försvann olika saker som inte borde ha försvunnit, och utan att gå in på alltför många detaljer kan jag säga att Kent Härstedt kommer att bli nöjd – nej, nöjd kommer han inte att bli, för det ska man inte bli inom oppositionen, men han kommer inte att vara fullt lika missnöjd, som han har sakliga skäl att vara, när han ser vad vi kommer att göra på detta område. Det kommer att finnas ett sådant stöd”.

Den utlovade budgetposten fanns dock inte med när budgetpropositionen presenterades, vilket ledde till fortsatt kritik¹⁶. I oktober meddelade Bildt att det årliga stödet på 10 miljoner kronor till ryska organisationer för mänskliga rättigheter skulle finnas kvar. Bildt sa vidare att regeringen planerar stödja verksamheten vid Moscow School of Political Studies med syfte att stärka demokratiska institutioner och civilsamhället i Ryssland¹⁷.

Tiden går, men ännu finns inga klara besked om det framtida demokratistödet till Ryssland. ”Förvirring kring demokratistöd” skrev tidningen OmVärlden i december 2008 efter att ha försökt reda ut vad som gäller för det av Bildt utlovade stödet¹⁸.

FN och folkrätten

I 2008 års utrikesdeklaration skriver regeringen att ”arbetet inom Förenta Nationerna är av central betydelse för Sverige”¹⁹ men i praktiken är regeringens brist på engagemang för FN och folkrätten påtagligt. FN-byrån har upphört som

¹⁵ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=572&a=696564>

¹⁶ http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/artikel_1786699.svd

¹⁷ http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=71&dok_id=GW1296

¹⁸ ”Förvirring kring demokratistöd” OmVärlden nr7/december 2008

¹⁹ <http://www.regeringen.se/content/1/c6/09/80/13/74f83843.pdf>

självständig enhet inom UD. Utrikesministern har i två år struntat i att hålla Sveriges officiella tal i FN:s generalförsamling. Det bristande intresset från Sveriges utrikesminister placerar Sverige längst bak i generalförsamlingens talarlista. Det svenska ointresset för FN har noterats.

Mänskliga rättigheter

Regeringen talar och skriver om vikten av mänskliga rättigheter, men har i praktiken hittills varit tyst och passiv. Trots samtal på hög politisk nivå i Washington under Bush-administrationen har utrikesminister Carl Bildt varken fört fram kritik mot de allvarliga kränkningar som USA gör sig skyldigt till med förhörsmetoder som skendränkning eller talat om folkrätt och Irak, eller utnyttjat tillfället till att kräva stängning av Guantánamolägre. Vid förra årets utrikespolitiska debatt tog Carl Bildt inte ens avstånd från att den amerikanska administrationen under Bush accepterat skendränkning som godtagbar förhörsmetod.

Utrikesförvaltningen

Redan i inledningen till den borgerliga alliansens utrikespolitiska rapport från 2006 skrev man att ”viktig kompetens inom utrikesförvaltningen tas inte till vara och bristerna i ledarskap leder till en successiv försvagning av samma förvaltning”²⁰. Idag rapporteras om fortsatta nedläggningar av ambassader, UD-personal som saknar ledarskap från sin högste chef utrikesminister Carl Bildt och om försämrade personalvillkor, nedskärningar och dålig stämning inom utrikesförvaltningen. Omfattningen av problemen är allvarlig.

I en nyligen genomförd medarbetarundersökning på UD får Bildt svidande kritik. ”Det är sorgligt att se hur man tillåter UD att dräneras på kompetens och arbetslust” säger en medarbetare²¹. När tidningen Chef utvärderade Carl Bildt framkom ur organisationens och medarbetarnas perspektiv att utvecklingen inom

²⁰ Sveriges nordiska, europeiska och globala engagemang i en föränderlig värld, sid 4.

²¹ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_2388931.svd

UD är katastrofal. Mycket hänförs till det omvittrade ointresset för organisationen. ”Om du pratar om någonting som Carl är intresserad av så är han väldigt inspirerande”, säger en medarbetare. ”Allt annat skiter han högaktningfullt i. Och han bryr sig inte ens om att försöka dölja det”²². Såväl personalfrågorna, UD:s organisation och representationen runt om i världen behöver lösas på ett bättre och mer strategiskt sätt än idag.

Regeringen saknar en genomtänkt strategi för Sveriges utlandsrepresentation. Den 19 december 2007 beslöt regeringen att stänga ambassaden i Luanda, Angola²³ vilket väckte kraftig kritik. Viktiga förutsättningar för svensk export skulle ryckas undan²⁴ och Sverige skulle förlora kontaktytor och inflytande i ett land vi under fler års tid byggt ett nära samarbete med²⁵. I augusti 2008 gjorde regeringen helt om. Nedläggningsbeslutet upphävdes och ambassaden ska istället kvarstå i ett mindre format²⁶.

Regeringen talar gärna om Östersjöområdets vikt. I praktiken har man visat stort ointresse för Östersjöområdet och lagt ned generalkonsulaten i Hamburg och Gdansk. Det fanns också 2007 långt gångna planer på att stänga generalkonsulatet i Kaliningrad – endast ett och ett halvt år efter att det invigts. Generalkonsulaten utgör viktiga svenska kontaktpunkter för såväl organisationers, företags, kommuners och enskildas handel, nätverk och relationsskapande som byggts upp genom många års arbete.

Kritiken mot nedläggningsplanerna i Kaliningrad var stor från oss socialdemokrater²⁷ och regeringen har ändrat sig också på denna punkt. Generalkonsulatet är än så länge kvar.

²² <http://www.chef.se/dynamisk/index.php/index/artikel/carl-bildt-konfliktraedd-solospelare/>

²³ <http://www.regeringen.se/sb/d/9880/a/94747>

²⁴ <http://www.dagensps.se/artiklar/import/2007/12/14/26432/index.xml>

²⁵ <http://gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=114&a=395727>

²⁶ <http://www.regeringen.se/sb/d/119/a/109606>

²⁷ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_1076555.svd

Enskilda fall

Fredrik Reinfeldt sa i juni 2007, i samband med att han träffade Kinas president Hu Jintao, att han anser att det är ”fel att föra upp enskilda fall” och att han inte åker omkring med personakter när han träffar utländska ledare²⁸. Mona Sahlin ifrågasatte Reinfeldt och underströk i riksdagen att det gäller att kunna och våga ta upp enskilda fall när det handlar om svenska medborgare men också när det handlar om medborgare från andra länder som utsätts för tortyr eller får sina mänskliga rättigheter kränkta. Detta har tidigare statsministrar gjort, såväl socialdemokratiska som borgerliga. Efter hård kritik tvingades statsministern backa från sina uttalanden.

Inför statsministerns resa till Kina i april 2008 pressades statsministern av Mona Sahlin att ta upp fyra fall med namngivna fängslade människorättsaktivister när han skulle möta Kinas president. Reinfeldt vidhöll in i det sista att han inte ville ta upp enskilda mänskliga rättighetsfall under sin resa²⁹. När statsministern sedan gjorde sitt besök hade han lyssnat på kritiken och frångick glädjande nog sin princip att inte ta upp enskilda namn. Reinfeldt vädjade till Kina att släppa flera namngivna fångar³⁰.

2007 sade Reinfeldt också att han inte tänkte ta upp Dawit Isaaks fall om han skulle träffa Eritreas ledare. ”Jag sitter inte med personakter på mitt bord och styr Sverige”³¹. Många borgerliga företrädare var i opposition engagerade i Dawit Isaaks fall. ”Det är idag tre år sedan Dawit Isaak fängslades i Eritrea. Det är en skandal att Sverige och EU inte gör mer för att få honom fri. Det är dags att öka pressen på Eritrea genom att stoppa EU:s bistånd till landet” skrev Cecilia Malmström (FP) i ett pressmeddelande på treårsdagen av Isaaks fängslande³². Den borgerliga

²⁸ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_237819.svd

²⁹ <http://www.sr.se/cgi-bin/ekot/artikel.asp?Artikel=1995561>

³⁰ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article2243085.ab>

³¹ <http://www.expressen.se/nyheter/1.717048>

³² http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage____9400.aspx

regeringen har dock inte motsatt sig att EU höjde sitt bistånd till Eritrea förra året. Idag är Malmström EU-minister och säger att UD är "jättesysselsatta" med Dawit Isaak³³.

Från Eritrea kommer oroande rapporter om att Isaak flyttats till sjukhus, vilket UD inte kan bekräfta. UD:s arbete har hittills inte resulterat i något frisläppande men till TT säger man att "vi kommer fortlöpande hantera frågan ungefär på det sätt som vi hanterat den tidigare"³⁴. Dawit Isaak sitter fortfarande fängslad utan rättegång sedan 2001.

Darfur

Det engagemang för Darfur som präglade den borgerliga oppositionen har i regeringsställning devalverats. I februari 2006 ägnade den dåvarande moderata utrikespolitiska talespersonen Gunilla Carlsson hela sitt anförande i riksdagens utrikespolitiska debatt åt just Darfur och det hon då kallade folkmord³⁵. I regeringsförklaringen hösten 2006 beskrevs situationen i Darfur som en "humanitär katastrof" och några månader senare i 2007 års utrikespolitiska debatt där utrikesminister Carl Bildt läste upp regeringens första utrikespolitiska deklARATION devalverades situationen i Sudan till "ett lidande"³⁶. Den moraliska kompass i utrikespolitiken som Gunilla Carlsson efterlyste har förvandlats till en borgerlig moralisk kollaps.

Nationell strategi för internationella insatser

Regeringens nationella strategi för Sveriges internationella insatser kom kraftigt försenad i mars 2008 till riksdagen i form av en skrivelse. Socialdemokraterna kritiserade "strategins" brist på strategi: "Strategin, som har ett långsiktigt

³³ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=147&a=709636>

³⁴ TT 090211

³⁵ <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=101&bet=2005/06:73>

³⁶ <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=2006/07:60>

perspektiv, föregriper inte den kommande inriktningspropositionen för försvaret, andra prioriteringar eller de överväganden i övrigt som görs i respektive års budgetproposition. Den föregriper inte heller Försvarsberedningens arbete. Det är ett politiskt intresse att säkerställa att Sverige fortsatt har den handlingsfrihet som behövs för att kunna ta ansvar i nya och oförutsedda freds- och säkerhetsfrämjande insatser. Regeringens s.k. nationella strategi styr således inte över någonting och betyder följaktligen ingenting”. Strategiskrivelsen gav heller inte svar på viktiga frågor om behov, efterfrågan och förmåga. Ifråga om samlade insatser med både civila och militära delar väcktes snarare fler frågor än vad som besvarades³⁷. Även borgerliga ledamöter medgav i riksdagsdebatter att dokumentet knappast var en tydlig strategi utan något man får återkomma till³⁸.

³⁷ http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=410&dok_id=GV02U18

³⁸ <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=2007/08:130#anf219>